

Nr 49

Näringsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag till energiförsörjning m. m., propositionen 1973:112 angående vissa åtgärder på olje- och naturgasområdet jämte motion samt motioner angående resurspolitik och energiförsörjning.

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels propositionen 1973:1 bilaga 15 (industridepartementet) i vad avser anslag till energiförsörjning, atomenergiverksamhet och utvecklingsarbete rörande utvinning av uran (punkterna D 1–4 och E 14–16 på driftbudgeten samt I. F:1 på kapitalbudgeten),

dels propositionen 1973:112 (industridepartementet) angående vissa åtgärder på olje- och naturgasområdet och den i anledning av propositionen väckta motionen 1973:1947,

dels tio under den allmänna motionstiden väckta motioner med yrkanden angående bl. a.

en hushållningsplan för naturresurser,
utredningsverksamhet rörande alternativa metoder att utvinna energi,
bl. a. genom vindkraftverk, och rörande energikonsumtionen,
förbud mot vidare utbyggnad av atomkraftverk,
ökad elkraftsproduktion i Indalsälven,
inrättande av ett energiinstitut,
överbärande av hela energisektorn i offentlig ägo,
förbud mot kollektivdebitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning,
enhetlig konstruktion av taxor för högspänd elkraft.

Över motionerna rörande vindkraftverk och rörande konstruktionen av taxor för högspänd elkraft har utskottet inhämtat remissyttranden (se s. 6 f.).

Upplysningar och synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av direktör Bo Aler, AB Atomenergi, professor Hannes Alfvén, civilingenjör Rolf Gradin, energiprognosutredningen, civilingenjör Bo Kumlin, CDL-företagens samarbetsorgan, professor Bo Lindell, statens strålskyddsinstitut, och direktör Erik Svenke, Svensk kärnbränsleförsörjning AB, samt – som företrädare för Centrum för tvärvetenskapliga studier av människans villkor, Göteborg – universitetslektor Ture Eriksson och docent Emin Tengström.

1. Motioner angående resurspolitik och energiförsörjning

Yrkanden

De i betänkandet behandlade motioner som väckts under den allmänna motionstiden är:

1973:350 av herr Wirtén (fp) och fru Anér (fp), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära att de ekonomiska förutsättningarna för elproduktion i vindkraftverk undersöks,

1973:814 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att förbereda arbetet i en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att utarbeta en hushållningsplan för naturresurser i enlighet med vad som anförs i motionen,

1973:817 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställs

1. att riksdagen skall besluta att ett fristående energiinstitut med i motionen angivna arbetsuppgifter inrättas,

2. att riksdagen skall begära att den svenska regeringen undersöker förutsättningarna för nordiskt samarbete i vad gäller exploateringen av gas- och oljefyndigheter i Nordsjön,

1973:830 av herr Stjernström m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av förutsättningarna att upprätta ett utvecklingsprogram för elkraftproduktionen i Indalsälven med målsättningen att genom upprustning av de befintliga kraftverken och eventuellt byggande av s. k. pumpkraftverk väsentligt öka elkraftproduktionen och skapa flera sysselsättningstillfällen,

1973:835 av herr Wijkman (m) och fru Mogård (m), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära att energiprognosutredningen får i uppgift att med förtur behandla frågorna om energibeskattnings utformning och andra åtgärder som syftar till att åstadkomma ett rationellare och samtidigt miljövänligare utnyttjande av energiresurserna, bl. a. enligt de riktlinjer som anges i motionen,

1973:836 av herr Wirtén m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära att bestämmelser införs med innebörd att kollektivdebitering av kostnader för vatten-, el- och gasförbrukning i hushåll ej tillåts,

1973:1464 av herrar Gustafsson i Säffle (c) och Gustafsson i Byske (c), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning med representanter för såväl producent- som förbrukarintressena i syfte att framlägga förslag om en för hela landet enhetlig taxekonstruktion att tillämpas vid uttagandet av avgifter vid leverans av högspänd elektrisk kraft för skilda ändamål i olika delar av landet,

1973:1467 av fru Hambræus (c), vari hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lagstiftning som förbjuder vidare

utbyggnad av atomkraftverk, om det vid riksdagens prövning av atomkraftutbyggnadsprogrammet, såsom detta redovisas i statsverkspropositionen bilaga 15, visar sig att riskerna nu och i framtiden förknippade med detta utbyggnadsprogram icke kan accepteras från säkerhets- och miljösynpunkt,

1973:1468 av fru Hambræus (c), vari hemställs att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. hemställa om tilläggsdirektiv till energiprognosutredningen för att få belyst tänkbara konsekvenser för ett samhälle med icke ökande energikonsumtion,

2. anhålla om utredning angående alternativa metoder att utvinna energi,

1973:1471 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen skall hos regeringen begära överförande av hela energisektorn i offentlig hand och i sådana former att långsiktiga hushållningsaspekter kan bli vägledande och att forskning och utveckling kontrolleras av offentliga institutioner i Sverige.

Motivering

Med undantag för motionen 1973:1464, vari behandlas konstruktionen av taxor för högs্পänd elkraft, berörs i samtliga motioner problemet med den ständigt ökande förbrukningen av energi i världen. I flertalet fall redovisas statistiska uppgifter om den faktiska utvecklingen som bakgrund till förslag om åtgärder för att begränsa och bättre styra konsumtionen av olika energislag.

I motionen 1973:814 behandlas inte bara frågan om hushållningen med energi utan också frågan om hushållningen med naturresurser i allmänhet. Problemet är internationellt men detta får, sägs det, inte leda till handlingsförlamning. Sverige bör enligt motionärerna vidareutveckla sin roll som föregångsland på miljöområdet genom att försöka skapa en ansvarsfull resursplanering. Som ett första steg föreslås tillsättandet av en parlamentarisk utredning med uppgift att upprätta en hushållningsplan för naturresurserna. Utredningen skulle bl. a. överväga följande problem:

1. Möjligheterna att hålla förbrukningen av ändliga varor på en rimlig nivå.

2. Metoder att förlänga livslängden på förbrukningsartiklar.

3. Utveckling av produktionsprocesser inom industri samt jord- och skogsbruk som står i överensstämmelse med naturens kretslopp.

4. Utveckling av metoder att återvinna värdefulla ämnen ur avfall och i övrigt återföra avfallet till naturens kretslopp.

5. Energikonsumtionens utveckling med hänsyn till de ekologiska konsekvenserna.

6. Möjligheterna till ett globalt samarbete om resurshushållningen och resursfördelningen.

Det är angeläget att diversifiera energiproduktionen, sägs det i motionen 1973:817. Vi får därför inte göra oss alltför beroende vare sig av en enda form för energiframställning eller av vissa råvarusäljare. Detta anses vara ett skäl för att Sverige mer aktivt än för närvarande bör skaffa sig tillgång till bl. a. naturgas och olja från olika producenter. Energianvändningen bör på olika sätt effektiviseras och dess ökningstakt begränsas. Verkningarna på miljön av energiframställning och energianvändning har hittills i mycket liten utsträckning påverkat energipriserna. Ett mera rättvisande pris på energi i olika former skulle, menar motionärerna, kunna erhållas genom miljöavgifter. I princip skulle alltså kostnaderna för skador på miljön räknas in i energipriserna.

Energianvändningen ger även upphov till andra problem än de som avser miljön, t. ex. beredskapsproblem, konsumentproblem och säkerhetsproblem. För dessa problemområden finns det lagstiftning, och bevakningen sköts av en rad olika organ vart och ett med sitt ansvarsområde. Härigenom erhåller man enligt motionärerna den bästa kontrollen och bevakningen av de olika problemen. Energimarknaden bör, anser de, tillåtas fungera inom de allmänna ramar som bl. a. utgörs av de lagar och bestämmelser som de nämnda problemområdena motiverar. Den allt snabbare utvecklingen på olika områden och samhällets ökade komplexitet ställer emellertid allt större krav på det underlag som behövs för åtgärder och beslut. För att ta fram ett sådant underlag behövs enligt motionärernas mening ett nytt organ, som lämpligen bör få formen av ett utredningsinstitut för energifrågor.

Institutet skulle ha till uppgift dels att bedriva vetenskaplig utredningsverksamhet inom energiområdet med speciell inriktning på energianvändning samt produktions- och överföringsformer, dels att göra rullande prognoser av energibehovet. Institutet skulle ha en självständig ställning i förhållande till myndigheter, företag och organisationer. För att få en stark anknytning till de praktiska problemen skulle det kompletteras med ett rådgivande organ där olika intressen kan representeras. Den av riksdagen begärda parlamentariska nämnden för energifrågor skulle exempelvis kunna ingå i institutets ledning. Energiinstitutets verksamhet skulle kunna finansieras genom en särskild avgift på energiförbrukningen.

I motionen 1973:1468 hävdas att man i och med att elproduktionen blir alltmer belastande på miljön närmare bör studera hur vi skall kunna inrätta oss för det "energismåla" samhället med en elförbrukning på ungefär nuvarande nivå. Det är enligt motionären inte säkert att den materiella standarden behöver sjunka därigenom. Vi kan rikta in tekniken på att nyttiggöra den energi vi får gratis genom solen, och vi kan använda mer material som naturen producerar åt oss i stället för att försöka efterapa eller förbättra naturen med konstgjorda, energikrävande material. Även om vi bestämmer oss för att inrätta oss efter ungefär nuvarande energivolymer och alltså låta bli att öka energiproduktionen är det viktigt att satsa på nya energikällor för att vi skall slippa minska energikonsumtionen, sägs det i motionen. Samhället måste bl. a. anslå avsevärt större

summor till forskning angående fusionsenergin. Om man ägnar lika stor uppmärksamhet åt från miljö- och säkerhetssynpunkter riktiga alternativ som man har ägnat atomkraften finns det enligt motionären anledning att tro att våra skickliga tekniker skall kunna finna acceptabla lösningar på energiförsörjningsproblemet.

Det är väsentligt att söka komma fram till ett mera rationellt utnyttjande av energiresurserna än som i dag sker, anför det i motionen 1973:835. Frågan om bostädernas konstruktion och främst deras isolering är i sammanhanget väsentlig. Detsamma gäller energibeskattningens utformning, bl. a. i vad avser gynnandet av storkonsumenter. Skatte- och avgiftssystemet bör utformas så att allmänheten får en bättre känsla för resursernas knapphet, säger motionärerna. Härigenom skulle ett mera rationellt och ekonomiskt utnyttjande av resurserna kunna uppnås.

I motionen 1973:836 refereras vissa undersökningar som visar att elektricitets- och vattenförbrukningen blir väsentligt större om kollektivt i stället för individuell debitering tillämpas. Riksdagen bör, anser motionärerna, begära lagstiftning som förbjuder kollektivdebitering.

Det framstår som angeläget att kartlägga vilka möjligheter som står till buds för att effektivisera befintliga vattenkraftverk, hävdas det i motionen 1973:830. För Indalsälven har en inventering av förutsättningarna för att upprusta och utöka kraftstationerna i älvens nedre del gjorts, och enligt denna skulle betydande effektvinster gå att åstadkomma. En utbyggnad av de befintliga kraftverken i området, eventuellt kompletterade med pumpkraftverk, skulle också, anför motionärerna, innebära ett sysselsättningstillskott för ett stort antal människor under en förhållandevis lång period.

I det forsknings- och utvecklingsarbete som pågår för att tillvarata olika energikällor finns det, sägs det i motionen 1973:350, skäl att se seriöst på utnyttjandet av vindkraft som ett komplement till annan elkraftsframställning. Miljöfördelarna är uppenbara. De tekniska och ekonomiska aspekterna bör därför utredas närmare.

Den dåliga råvaruhushållningen vid existerande kärnkraftsproduktion liksom den långsiktiga knappheten på uran gör, hävdas det i motionen 1973:1471, behovet av förstärkt satsning och offentlig kontroll av energiproduktionen uppenbar. Hittills har de stora kraftproducenterna alltför mycket fått låta sina expansions- och affärsintressen dominera kraftsektorn, anför det. En annan struktur är enligt motionärerna nödvändig för att lösgöra energisektorn från ensidigt producenttänkande. Ett första led häri utgör, säger de, ett överförande av hela energisektorn i offentlig hand. I samband härmed bör fastslås att principen för energiproduktionen bör vara en hushållning med resurser och inte en maximering av försäljningen från producenterna.

I motionen 1973:1467 behandlas frågan om atomkraftsutbyggnaden och säkerheten. Den utbyggnad av atomenergin som aviseras av kraftproducenternas centrala driftledning (CDL) skulle om programmet accepterades ge Sverige det mest ambitiösa kärnkraftsprogrammet i världen,

anförs det. Det räcker enligt motionären inte med en försäkran från regeringen och kraftproducenterna att man gör allt vad man kan för att finna lösningar som skall eliminera riskerna med kärnkraftsutbyggnaden. Riksdagen måste vid sin prövning av det föreslagna utbyggnadsprogrammet noggrant analysera de risker som följer därmed, framför allt i vad gäller hantering och deponering av det radioaktiva avfallet. Om riksdagen skulle finna att riskerna inte kan accepteras måste enligt motionären beslut fattas som stoppar utbyggnaden av atomkraftverken till dess visshet råder om att problemen med dessa risker lösts.

I motionen 1973:1464 behandlas vissa frågor angående utformningen av taxekonstruktionen för höghänsparad elkraft. Under senare år har, säger motionärerna, de framtida eltaxorna varit föremål för ingående utredningar, avsedda att förbereda en anpassning av taxesystemet till det kärnkraftsbaserade system som man är på väg att övergå till. Den ökade specifika förbrukningen per abonnemang har också medverkat till att en taxemögliggöring aktualiserats, sägs det. I första hand har en översyn av taxorna inriktats på omkonstruktion av höghänsparadningstaxorna. De på olika håll utförda utredningarna har därvid givit till resultat vitt skilda förslag. Statens vattenfallsverk har från den 1 januari 1973 börjat tillämpa de nya taxebestämmelserna vid all nyteckning av kraftkontrakt, medan Sydsvenska kraftaktiebolaget beslutat att t. o. m. 1975 tillämpa hittills gällande taxesystem. Detta har lett till att landet kommit att uppdelas i två områden inom vilka olika taxekonstruktioner tillämpas. Detta är, menar motionärerna, från många synpunkter olyckligt och framstår för elkonsumenterna som synnerligen otillfredsställande. Olika hetererna i taxesystemet kan bl. a. komma att påverka lokaliseringen av viss energikrävande industri på ett sätt som inte kan vara förenligt med samhällets intressen. Det är därför angeläget för landets näringsliv att det bringas reda i förhållandena på taxemrådet, hävdar motionärerna. Eftersom frågan är ett samhällsproblem av mycket stor ekonomisk räckvidd kan statsmakterna inte överlåta åt elkraftsproducenterna att ensamma avgöra om, när och hur en sammanjämkning av bland dem rådande åsikter beträffande taxekonstruktionen skall genomföras, anförs det.

Remissyttranden

Över motionen 1973:350 angående förutsättningarna för elproduktion i vindkraftverk har yttranden avgivits av statens vattenfallsverk och styrelsen för teknisk utveckling (STU).

Vattenfallsverket avstyrker motionsyrkandet om en utredning i ämnet, medan STU tillstyrker.

Vattenfallsverket uppger att inom verket hittills endast mycket översiktliga bedömningar gjorts beträffande vindkraftverk. För att verifiera dessa bedömningar och som ett led i verkets successiva uppföljning av eventuella nya produktionskällor planeras en något djupare undersökning med anlitande av utomstående konsult. Med

hänsyn härtill och till de undersökningar av frågan som i övrigt kan komma till stånd, t. ex. inom STU, och med hänsyn till att potentialen för vindkraften kan bedömas som svag anser verket att någon ytterligare statlig utredning inte är erforderlig för närvarande.

STU uttalar att hittills prövade konstruktioner för vindkraftverk bygger på konventionell teknik av något föråldrat snitt och därför inte kan anses utnyttja de möjligheter som modern teknik vid uppbyggnad av kraftsystem kan erbjuda. Väsentliga framsteg borde kunna vinnas genom att utnyttja teknikens framsteg, säger STU, som anser att det därför kan vara motiverat att en förutsättningslös utredning angående vindkraftverk för elproduktion i större skala kommer till stånd. STU förklarar sig vara beredd att om så anses vara lämpligt medverka i uppläggningsen av en utredning av detta slag.

Över motionen 1973:1464 om en enhetlig taxekonstruktion för högespänd elkraft har yttranden avgivits av statens vattenfallsverk, elutredningen (I 1970:01), energiprognosutredningen (I 1972:03), Svenska kraftverksföreningen och Landsbygdens elnämnd. Den sistnämnda remissinstansen är ensam om att tillstyrka en utredning av det slag som motionärerna förordar.

Energiprognosutredningen anför att några principiella skillnader inte föreligger mellan kraftföretagens taxor, utan att det endast är en fråga om deras form. Inte heller råder några väsentliga skillnader i taxenivå, säger utredningen. Utredningen, som har att överväga vad priset på energi kan betyda för konsumtionen och om energipriset kan och bör utnyttjas som styrinstrument, ser inget skäl att utforma taxorna mer lika än som redan gjorts. Snarare är det så att nuvarande ordning med några smärre skiljaktigheter gör det möjligt att studera priselasticitet etc. och därför kan vara av värde för utredningens arbete.

Elutredningen anser det vara sannolikt att vissa enskilda kraftföretag vilkas produktionsförhållanden är likartade med vattenfallsverkets efter hand kommer att ansluta sig till den nya taxan. Det bedöms också sannolikt att de undersökningar och mätningar som nu genomförs inom vattenfallsverket och enskilda kraftföretag kommer att leda till modifieringar i de båda nya taxesystemen i riktning mot ökad likformighet. Utredningen har dock svårt att se hur det över huvud skulle kunna vara möjligt att tillämpa ett enhetligt, på självkostnadsprincipen grundat taxesystem inom ramen för den nuvarande organisationen av landets kraftproduktion, som är uppbyggd kring ett antal självständiga företag med olika ägare och sinsemellan olika produktionsförutsättningar och kostnadsstruktur. Utredningen har att lägga fram förslag till en ökad samordning av kraftproduktionen. En förändring av företagsstrukturen i riktning mot ökad koncentration skulle enligt utredningens mening skapa förutsättningar för tillämpning av enhetliga högespänningstaxor i den utsträckning som kan anses önskvärt och lämpligt. Sedan utredningen avslutat sitt arbete torde möjligheterna vara större att bedöma huruvida särskilda åtgärder bör vidtas i det av motionärerna angivna syftet.

Vattenfallsverket redogör i sitt remissyttrande för tillkomsten av verkets taxekonstruktion. Systemet har framkommit, sägs det, efter synnerligen omfattande utredningar under ett flertal år. I samband med utredningsarbetet, i vilket har deltagit verkets personal och annan högt kvalificerad inhemsk och utländsk expertis, har samråd skett i en utsträckning som tidigare aldrig förekommit i liknande fall. Samråd har förekommit med representanter för de i CDL ingående större kraftföretagen samt med Svenska elverksföreningen, Svenska kommunförbundet och Sveriges industriförbund. Frågan har diskuterats inom Svenska teknologföreningen och presenterats i fackpressen. Det av motionärerna framförda önskemålet att kraftavnämarna vid den föreslagna utredningen skulle få tillfälle att framföra egna synpunkter på taxeproblemet synes sålunda redan vara väl tillgodosett och kan därför i och för sig inte motivera någon utredning, säger vattenfallsverket. Enligt vattenfallsverket är den tvekan som föreligger hos kraftföretagen att omedelbart följa verkets nya taxesystem beroende på en önskan att få tillgång till mera erfarenhetsmaterial innan ställning tas. Om verkets nya taxa håller vad den lovar finns det därför anledning räkna med att den efter några år blir normgivande även för den icke statliga sektorn, sägs det. Skulle den omvänt mot förmodan icke fungera tillfredsställande kommer verket självklart att ta taxefrågan under förnyad prövning. Det förenhetligande av taxestrukturen som motionärerna efterlyser är sålunda på god väg och kan inte påskyndas genom den i motionen föreslagna utredningen, anför vattenfallsverket.

Svenska kraftverksföreningen delar inte motionärernas uppfattning att utredningarna om nya taxesystem "resulterat i vitt skilda förslag". Både vattenfallsverkets och föreningens förslag grundas på samma principiella syn. De åtskillnader som kan spåras om lämpligaste taxekonstruktion har sin grund framför allt i att man ännu ett antal år har något olika kraftproduktionssystem. Andelarna vattenkraft, oljekraft och kärnkraft med deras skilda kostnadskarakteristika blir under detta decennium olika för olika kraftföretag. Enligt Kraftverksföreningens mening bör önskemålet om en enhetlig taxekonstruktion inte prioriteras framför önskemålet att låta produktions- och överföringskostnader styra taxekonstruktionen. När kärnkraften mera definitivt har slagit igenom i kraftproduktionen lär den självkostnadsprincip varom alla är ense ge utslag i en likartad taxekonstruktion för högspänningsleveranser, anför det. Syftet med motionen torde sålunda bli tillgodosett inom en inte alltför avlägsen framtid av den anledningen att de kostnadsmässiga förutsättningarna för en enhetlig taxekonstruktion då är för handen.

Landsbygdens elnämnd understryker det angelägna i att söka undvika onödigt tillkrånglade taxekonstruktioner. Ett enhetligt taxesystem anses vara av mycket stor ekonomisk betydelse för samhället, och därför bör man enligt nämnden nu ta tillfället i akt att genom en kompletterande utredning skaffa fram förslag om en för hela landet enhetlig taxekonstruktion för leverans av högspänd elektrisk kraft.

Tidigare riksdagsbehandling av likartade frågor

Riksdagen behandlade hösten 1972 ett antal motioner angående resurs- och energipolitiken m. m. I motioner hade framlagts förslag om bl. a. att ett fristående energiinstitut skulle inrättas, att bestämmanderätten över alla resurser för energiförsörjningen skulle överföras i samhällets ägo, att en parlamentarisk utredning med uppdrag att genomföra en analys av landets totala naturresurser och dra upp riktlinjer för den framtida resursanvändningen skulle tillsättas samt att möjligheten att använda pumpanläggningar för ökning av elproduktionen och frågan om information till medborgarna om energiproblematiken skulle utredas.

Näringsutskottet lämnade i sitt betänkande i ämnet (NU 1972:50) en ingående redogörelse för verkställda och pågående projekt och utredningar inom detta verksamhetsområde.

I fråga om den föreslagna resurspolitiska utredningen fann utskottet sammanfattningsvis att de områden som den skulle inriktas på vart och ett för sig var föremål för utredningsarbete i statlig regi, delvis med parlamentarisk medverkan, samt att de problem som mötte på de skilda områdena var principiellt sett olikartade och till väsentlig del sådana att de i första hand måste tas upp på det internationella planet. Genom tillsättandet av en sådan utredning som föreslagits skulle utredningsarbetet i stor utsträckning dubblas, och utredningens arbetsfält skulle bli gigantiskt. Utskottet avstyrkte därför motionärernas förslag om utredning. Beträffande förslaget att riksdagen skulle hemställa om åtgärder för en väsentligt intensifierad forskning rörande fusionsenergin utveckling och industriella användning erinrades om att det är en vedertagen uppfattning att fusionsreaktorer inte kommer att hinna utvecklas för praktiskt bruk under de närmaste decennierna. En omfattande forskning på området pågår under medverkan även från svenskt håll, meddelades det. Utskottet ansåg liksom motionärerna att en betydande insats på detta forskningsområde var angelägen. Att riksdagen skulle uttala sig för en prioritering av forskningen rörande fusionsenergin, ett område där den svenska insatsen under alla omständigheter måste bli relativt marginell, ansågs dock inte lämpligt. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet.

Beträffande förslaget om att inrätta ett energiinstitut konstaterade utskottet att av direktiven och av senare lämnade uppgifter framgick att energiprognosutredningen hade tillsatts för att ytterligare prognos- och utredningsverksamhet på energiområdet skulle komma i gång snabbt samt att riksdagen under 1973 skulle få ta ställning till förslag om en mera permanent organisation för handhavandet av de energipolitiska uppgifterna. Att riksdagen i detta läge skulle besluta om inrättande av ett nytt organ på området ansåg utskottet sig inte kunna tillstyrka. Beträffande förslaget att samhället skulle överta bestämmanderätten över alla resurser för energiförsörjningen påpekade utskottet att det samhälleliga inflytandet på detta område redan är mycket stort. Statens vattenfallsverks andel

av landets elproduktion utgör cirka 45 %. Kraftverk som ägs av kommuner eller av vattenfallsverket tillsammans med kommuner och enskilda kraftföretag svarar för en stor del av elproduktionen i övrigt. Samarbetet mellan olika kraftproducenter har fått vidgad betydelse med den ökade inriktningen på värmekraft. Det framhölls vidare att energikommittén i betänkandet (SOU 1970:13) Sveriges energiförsörjning föreslagit nya åtgärder för att tillgodose samhälleliga intressen på energiområdet. Med hänvisning till detta avstyrkte utskottet motionen.

En reservation med hemställan om bifall till motionen om tillsättande av en resurspolitisk utredning och om intensifierad forskning rörande fusionsenergins utveckling och industriella användning liksom till motionen om inrättande av ett fristående energiinstitut avgavs av företrädare för centerpartiet och folkpartiet. Vänsterpartiet kommunisternas representant i utskottet reserverade sig till förmån för motionsyrkandet om överförande av energiförsörjningen i samhällets ägo.

Riksdagen följde utskottet och avlog motionerna.

Uppgifter angående vissa utredningar m. m.

Energikommittén föreslog i sitt betänkande (SOU 1970:13) Sveriges energiförsörjning vissa åtgärder för att tillgodose samhälleliga intressen på energiområdet. Kommittén förordade en utvidgning och komplettering av koncessionslagstiftningen för energiproduktion och energidistribution, krav på planer för värmeförsörjningen i lättbebyggda områden, en komplettering av lagstiftningen till skydd för energikonsumenterna mot eventuell monopolprissättning samt en fortlöpande prognos- och utredningsverksamhet för energisektorn.

Utan att avvakta beslut i övriga frågor tillkallade chefen för industridepartementet år 1972 en utredning rörande den fortlöpande prognos- och utredningsverksamheten — *energi-prognosutredningen* (I 1972:3). De sakkunniga (ordförande: landshövding Bengt Lyberg) skall enligt direktiven göra en analys av energikommitténs prognos för utvecklingen till 1975 mot bakgrund av utfallet hittills. Därefter blir huvuduppgiften att utsträcka prognosen till 1980–1985 med en framskrivning och uppskattning för ytterligare fem à tio år. Alternativa prognoser bör utarbetas, substituerbara former för energiproduktion jämföras och möjligheterna för att inom olika områden begränsa energiförbrukningen undersökas. Utredningen bör vidare söka bedöma sannolikheten för de redovisade alternativen samt värdera deras samhälls-ekonomiska och miljömässiga konsekvenser. Frågan om hur energimarknaden påverkas av prisutvecklingen för energi jämfört med den allmänna prisnivån liksom av förändringar i prisrelationerna mellan olika energiformer skall dessutom prövas. Utöver prognoserna för redovisad tidsperiod skall huvuddragen i utvecklingen på energiområdet för ytterligare något decennium diskuteras. Detta bedöms vara nödvändigt bl. a. därför att ett stort antal av de energiproducerande och energikonsumerande anläggningar som beslutas inom de närmaste åren fortfarande

kommer att vara i bruk vid sekelskiftet eller ännu senare.

I propositionen 1973:41 föreslås att en ny myndighet, *statens industriverk*, skall inrättas den 1 juli 1973. Enligt förslaget skall industriverket överta de arbetsuppgifter som de nuvarande bergs- och elbyråerna inom kommerskollegium svarar för. I samband härmed vidgas ansvarsområdet till att efter hand omfatta hela energisektorn. Energienheten skall ha tre huvuduppgifter, nämligen säkerhetsfrågor, koncessions- och bidragsfrågor samt prognos- och utredningsarbete. Energikommitténs förslag om en utvidgad koncessionsgivning och en statlig prövning av kommunala värmeplaner genomförs inte i samband med tillkomsten av industriverket. Dessa frågor liksom frågan om den slutliga organisationen på säkerhetsområdet anses kräva ytterligare överväganden. Energiprognosutredningen föreslås få slutföra sitt uppdrag. Energienheten skall dock redan i inledningsskedet erhålla erforderliga resurser för prognos- och utredningsverksamhet, vilka ställs till energiprognosutredningens förfogande så länge denna pågår. När energiprognosutredningens arbete slutförts, bör även ansvaret för prognos- och utredningsuppgifterna överföras till verket, anser departementschefen.

I direktiven för energiprognosutredningen erinrades om ett beslut av 1971 års riksdag att hos Kungl. Maj:t anhålla att en parlamentariskt sammansatt nämnd skulle tillsättas för att i samråd med Centrala driftledningen och pågående utredningar utvärdera prognosverksamheten och föreslå avvägningar (NU 1971:42, rskr 1971:286). Önskemålet om medverkan av ett parlamentariskt sammansatt organ syntes enligt direktiven i avvaktan på beslut angående omorganisationen av kommerskollegium bäst kunna tillgodoses genom att en grupp riksdagsledamöter knöts som experter till energiprognosutredningen med möjlighet att följa prognosarbetet redan från början. Riksdagsledamöterna Rolf Clarkson (m), Einar Henningson (s), Harald Pettersson (c), Bernhard Sundelin (s), Jörn Svensson (vpk) och Rune Ångström (fp) förordnades i september 1972 till experter i energiprognosutredningen.

I direktiven för den av chefen för industridepartementet tillkallade *elutredningen* (I 1971:1; sakkunnig: landshövding Mats Lemne), vilken har att utreda frågor rörande eldistributionens och elproduktionens organisation, uttalas att möjligheten att påverka distributionsföretagens taxor från energipolitisk synpunkt är angelägen, så att elförbrukningen kan ges en i förhållande till annan energiförbrukning optimal inriktning och omfattning. Den sakkunnige skall från samhälls- och företagsekonomiska synpunkter söka närmare analysera taxefrågor, bl. a. sådana som aktualiseras genom strukturförändringarna inom eldistributionen.

Elproduktionens organisation kommer, framhålls det i direktiven, att på ett genomgripande sätt påverkas av en omstrukturering av eldistributionens organisation och dessutom av den pågående omvandlingen av elproduktionstekniken. Den tekniska utvecklingen kan förutses leda till en ytterligare förstärkning av de monopolistiska dragen inom kraftproduktionen. De avsevärda resurser som kraftverksutbyggnaden kräver gör det från samhällsekonomisk synpunkt önskvärt att en genomgripande

totaloptimering av hela kraftsystemet äger rum och att denna läggs till grund för såväl utbyggnaden som driften. Den sakkunnige bör därför enligt direktiven bl. a. undersöka förutsättningarna för en längre gående strukturrationalisering av elproduktionen samt ta ställning till hur långt strukturuomvandlingen bör drivas.

I direktiven uttalas vidare att en nära samordning mellan utbyggnaden av atomkraften och annan kraftproduktion är nödvändig. Den sakkunnige skall därför även analysera de krav en sådan samplanering ställer på organisationsstrukturen inom de övriga delarna av energiproduktionen.

Utredningen (C 1972:02) rörande vattenkraftsutbyggnader i södra Norrland och norra Svealand (ordförande: f. d. landshövding Ossian Sehlstedt) har till uppgift att svara för en sammanställning och analys av det underlagsmaterial som behövs för att möjliggöra en prövning i ett sammanhang av utbyggnadsplanerna för vattenkraft i huvudälvarna i södra Norrland och i norra Svealand. Den sakkunnige skall göra en analys av förutsättningarna för och konsekvenserna av ytterligare vattenkraftsutbyggnader i främst Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan och Indalsälven med bifloder. De berörda älvsträckorna skall beskrivas med avseende på sitt värde från såväl miljö- och naturvårdssynpunkter som kraftekonomisk synpunkt. Mot bakgrund härav skall den sakkunnige lägga fram förslag till avvägning mellan de olika intressena genom att göra en prioritering av olika vattenkraftsutbyggnader. Den sakkunnige bör också belysa olika tänkbara utbyggnaders sysselsättningseffekter på lång och kort sikt.

Utredningen (I 1970:16) rörande närförläggning av atomkraftverk (ordförande: departementsrådet Hans Håkansson) har som uppgift främst att skapa underlag för myndigheternas prövning framför allt från säkerhetssynpunkt av konkreta närförlägningsprojekt (bl. a. Stockholms elverks fjärrvärmeverk) men därutöver också att söka få fram ett mera allmänt material rörande närförlägningsfrågorna utan att begränsas av de förutsättningar i fråga om reaktorutformning och läge som gäller beträffande anläggningar för kombinerad el- och värmeproduktion. Genom tilläggsdirektiv 1971 har de sakkunniga fått i uppdrag att utvidga studien i vad gäller den mera allmänna delen för att därmed göra resultaten tillämpliga även på andra förläggningstyper. Härigenom avses ökad klarhet kunna vinnas om förutsättningarna för att förlägga atomkraftverk och annan industri till samma område.

Frågan om *Sveriges försörjning med kärnbränsle* behandlades av riksdagen våren 1972 (prop. 1972:57, NU 1972:39, RD 1972:82 s. 175 f.).

Chefen för industridepartementet har hösten 1972 tillsatt en *delegation för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor*. En förberedande programinventering på området gjordes under våren 1972 av en arbetsgrupp bestående av företrädare för industridepartementet samt experter från säkerhetsmyndigheterna, AB Atomenergi, kraftindustrin och den tillverkande industrin. Det program för kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor som därefter inletts skall genomföras från

1973 års början under en period av högst fyra år. Det skall innefatta forskning och utveckling av betydelse för bedömning av kraftreaktorers, främst lättvattenreaktorers, säkerhet och inverkan på miljön såvitt avser radioaktivt utsläpp. För arbeten som beslutas inom ramen för programmet under åren 1973 och 1974 gäller en kostnadsram av 12 milj. kr. För finansieringen svarar enligt avtal intressenterna i den svenska kärnkraftsutbyggnaden, däribland statens vattenfallsverk. Den närmare inriktningen och omfattningen av programmet fastställs av den nämnda delegationen. Denna består av ordförande — generaldirektör Ove Norell — och sex andra ledamöter, företrädande delegationen för atomenergifrågor, statens strålskyddsinstitut, vattenfallsverket, Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB, Sydsvenska kraftaktiebolaget och AB Atomenergi. För utförandet av programmet skall Atomenergis forsknings- och utvecklingsresurser utnyttjas i stor utsträckning. Delegationen skall fortlöpande hålla säkerhetsmyndigheterna underrättade om resultaten av forsknings- och utvecklingsverksamheten och därutöver informera allmänheten om sitt arbete.

Forskningsprogrammet skall enligt nu gällande avtal inte omfatta frågor om behandling och förvaring av högaktivt radioaktivt avfall. Dessa frågor skall behandlas av *utredningen (I 1972:08) rörande högaktivt avfall från kärnkraftverk* (ordförande: landshövding Gösta Netzén). De sakkunniga skall på grundval av befintlig information göra en genomgång av de tekniska, ekonomiska och säkerhetsmässiga problemen i samband med såväl upparbetning av kärnbränsle som den följande behandlingen och förvaringen av det högaktiva avfallet, inberäknat transporter. Denna genomgång bör enligt direktiven tjäna som en allmän bakgrund till de sakkunnigas analys av de olika frågor som är av betydelse för den svenska beredskapen på avfallsområdet. De sakkunniga skall bedöma behovet av nationellt forsknings- och utvecklingsarbete rörande behandling och förvaring av högaktivt avfall, vilka krav som bör ställas på lagringsplats för sådant avfall och förutsättningarna för en samlokalisering av en förvaringsanläggning för högaktivt avfall och en upparbetningsanläggning. De sakkunnigas arbete med de tekniska, ekonomiska och säkerhetsmässiga aspekterna på upparbetnings- och avfallsfrågorna bör leda fram till en översiktlig bedömning av storleken av de insatser som kan komma att behövas för en tillfredsställande svensk beredskap på dessa områden. Även frågor om organisation och lagstiftning på området ingår i utredningsuppdraget. En förutsättning skall därvid vara att det skall ankomma på staten att ombesörja den verksamhet som rör den slutliga förvaringen av högaktivt avfall.

Ingenjörsvetenskapsakademien inrättade vid 1972 års början ett *energisekretariat*. Som första uppgift behandlas där frågan om möjligheten att spara energi, speciellt i samband med lokaluppvärmning. Utredningen genomförs i samarbete med bl. a. statens naturvårdsverk och Svenska ångpanneföreningen. Syftet med arbetet är att på längre sikt söka finna lösningar och alternativa förfaranden som sänker energibehovet.

Utskottet

Det moderna industrisamhället förbrukar stora och ökande mängder energi. En akut oljebrist har förebyggats. Globalt sett gäller att med nuvarande oljeförbrukning den tidpunkt hastigt närmar sig då inte bara de nu kända oljefyndigheterna utan också hittills upptäckta reserver kan befaras vara uttömda. I industriländerna har vattenkraftsresurserna i det väsentliga redan exploaterats. Nya energikällor måste därför tas i bruk. Kärnkraften har därvid kommit att stå i förgrunden, och omfattande utbyggnadsprogram på detta område planeras. Kärnkraften medför säkerhetsrisker och miljöproblem som till sina konsekvenser inte är helt kända.

I Sverige har den årliga ökningen av energikonsumtionen under senare år uppgått till ca 4,5 procent. Om en sådan tillväxt skulle fortsätta skulle energiefterfrågan bli fördubblad på femton år och alltså nära fyrdubblas till år 2 000. De outnyttjade vattenkraftstillgångar som kan tillgodogöras är begränsade. Energiefterfrågans ökning i Sverige måste enligt de bedömningar som gjorts av Centrala driftledningen (CDL) därför tillgodoses genom utbyggnad av kärnkraften. Ett ambitiöst utbyggnadsprogram har upplagts av CDL.

De i detta betänkande behandlade propositionerna och motionerna behandlar energiförsörjningen. I de under den allmänna motionstiden väckta motionerna berörs – med ett undantag – den ständigt ökande förbrukningen av energi, och förslag framförs om olika åtgärder för att begränsa och bättre styra konsumtionen av olika energislag.

Motionen 1973:814 behandlar inte enbart frågan om hushållningen med energi utan också frågan om hushållningen med naturresurser i allmänhet. Sverige bör enligt motionärerna vidareutveckla sin roll som föregångsland på miljöområdet genom att försöka skapa en ansvarsfull resursplanering. Det föreslås därför att en parlamentarisk utredning skall tillsättas med uppgift att upprätta en *hushållningsplan för naturresurser*.

En motion med i allt väsentligt likartad innebörd behandlades av riksdagen hösten 1972. Näringsutskottet framförde i sitt betänkande (NU 1972:50) en omfattande argumentering mot en utredning av det slag som motionärerna förordat. Sammanfattningsvis fann utskottet att de områden som utredningen skulle inriktas på vart och ett för sig var föremål för utredningsarbete i statlig regi, delvis med parlamentarisk medverkan, samt att de problem som mötte på de skilda områdena var principiellt sett olikartade och till väsentlig del sådana att de i första hand måste tas upp på det internationella planet. Genom tillsättandet av en utredning av det slag som föreslagits skulle utredningsarbetet i stor utsträckning dubblas, och utredningens arbetsfält skulle bli gigantiskt. Utskottet vill erinra om detta sitt ståndpunktstagande. Utskottet anser inte att en utredning med en så omfattande uppläggning som föreslagits verksamt skulle kunna bidra till att lösa de problem som behandlas i motionen. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet om utredning.

I motionen 1973:817 föreslås dels att Sverige mer aktivt än för

närvarande skall skaffa sig tillgång bl. a. till naturgas och olja från olika producenter, dels att ett *fristående energiinstitut* skall inrättas.

Utskottet behandlar i detta betänkande också propositionen 1973:112, vari föreslås att staten skall engagera sig i ett särskilt bolag för att förprojektera en ledning från finsk till svensk kust för import av sovjetisk naturgas samt att staten skall delta i ett konsortium för prospektering av olja och naturgas i Nordsjön och Nordatlanten. Utskottet tillstyrker dessa förslag. Härigenom torde motionärernas yrkande angående naturgas- och oljeförsörjningen bli tillgodosett. Någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i anledning av detta yrkande är alltså inte motiverad.

Motionärernas förslag att ett särskilt energiinstitut skall inrättas kan utskottet inte tillstyrka. En offentlig utredning – energiprognosutredningen – arbetar sedan drygt ett år med direktiv som i allt väsentligt täcker de uppgifter motionärerna föreslår att det särskilda utredningsinstitutet skulle få. Utredningens prognos- och utredningsuppgifter föreslås i propositionen 1973:41, som utskottet behandlar i annat sammanhang, få fortsätta i permanent form. Energienheten vid den i propositionen föreslagna nya myndigheten statens industriverk föreslås nämligen sedan energiprognosutredningen slutfört sitt uppdrag få överta dess arbetsuppgifter.

Kungl. Maj:t bör enligt ett yrkande i motionen 1973:1468 genom tilläggsdirektiv ge energiprognosutredningen i uppgift att belysa tänkbara konsekvenser för ett samhälle med oförändrat stor energikonsumtion. I ett andra yrkande i samma motion föreslås att en utredning skall tillsättas om alternativa metoder för att utvinna energi.

Utskottet anser inte tilläggsdirektiv till energiprognosutredningen vara erforderliga. Utredningen skall enligt direktiven "i större utsträckning än energikommittén utarbeta alternativa prognoser utifrån olika kombinationer av förutsättningar. Substituerbara former för energiproduktion bör jämföras med varandra och möjligheterna att inom olika områden begränsa energiförbrukningen, bl. a. genom effektivare användning av den producerade energin, bör studeras." Utskottet har också erfarit att utredningen i den lägesrapport som den kommer att presentera i sommar avser att redogöra för vilka åtgärder som krävs för att i olika omfattning begränsa energiförbrukningen. Energiprognosutredningen kommer sålunda att beröra de av motionären aktualiserade frågeställningarna. Som nedan redovisas kommer inom statens vattenfallsverk en utredning att undersöka förutsättningarna för elproduktion i vindkraftverk.

I motionen 1973:835 föreslås att det ges i *uppdrag åt energiprognosutredningen* att med förtur behandla frågorna om energibeskattningens utformning och andra åtgärder som syftar till att åstadkomma ett rationellare och samtidigt miljövänligare utnyttjande av energiresurserna.

Energiprognosutredningen kommer enligt vad utskottet erfarit att i sin nyssnämnda lägesrapport presentera en prognos för energiefterfrågan under den kommande tioårsperioden. Vidare kommer att presenteras en analys av vilka åtgärder som skulle krävas på olika områden för att i olika

grad minska energikonsumtionen. Utredningen behandlar sålunda vissa av de frågor som enligt motionärernas förslag skulle få förtur. Energibeskattingens utformning torde i ett senare skede av utredningsarbetet komma att diskuteras som ett bland flera medel för att uppnå en önskvärd styrning och begränsning av energikonsumtionen. Att i nuläget bryta ut denna fråga för förtursbehandling kan enligt utskottets uppfattning inte vara ändamålsenligt. Utskottet avstyrker därför motionen 1973:835.

Kollektivdebitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning i hushåll leder, sägs det i motionen 1973:836, i jämförelse med individuell debitering till en väsentligt högre konsumtion av dessa resurser. Därför föreslås att bestämmelser skall införas som förbjuder kollektivdebitering i detta sammanhang.

Utskottet är inte berett att tillstyrka motionärernas förslag. En övergång till individuell debitering skulle medföra en rad sociala konsekvenser som inte utan närmare utredning kan överblickas.

Det är angeläget att kartlägga vilka möjligheter som står till buds för att effektivisera befintliga vattenkraftverk, anføres det i motionen 1973:830. I vad gäller *elkraftsproduktionen i Indalsälven* har en inventering av förutsättningarna för att upprusta och utöka kraftstationerna i älvens nedre del gjorts, och enligt den skulle betydande effektivvinster gå att åstadkomma. En utbyggnad av de befintliga kraftverken i området skulle också innebära ett sysselsättningstillskott av betydande omfattning, hävdas det.

En särskild utredning har att pröva utbyggnadsplanerna för vattenkraft i huvudälvarna i södra Norrland och i norra Svealand. Den sakkunnige skall göra en analys av förutsättningarna för och konsekvenserna av ytterligare vattenkraftsutbyggnad i främst Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan och Indalsälven med biflöden. De berörda älvräckorna skall beskrivas med avseende på sitt värde från såväl miljö- och naturvårdssynpunkter som kraftekonomiska synpunkter, sägs det i direktiven. Mot bakgrund härav skall framläggas förslag till avvägning mellan de olika intressena genom en prioritering av olika eventuella vattenkraftsutbyggnader. Den sakkunnige skall också belysa olika tänkbara utbyggnaders sysselsättningseffekter på kort och lång sikt.

Utskottet finner sålunda att den av motionärerna aktualiserade frågeställningen är föremål för utredning. Som motionärerna påpekat har också vattenfallsverket gjort en inventering av förutsättningarna för att upprusta och utöka kraftstationerna i älvens nedre del. Utskottet utgår från att om utredningsresultaten talar för en utbyggnad en sådan kommer till stånd. Motionärernas yrkande om ytterligare en utredning kan utskottet inte tillstyrka.

Det finns skäl att se seriöst på utnyttjandet av vindkraft som ett komplement till annan elkraftsframställning, anføres det i motionen 1973:350. Motionärerna förordar därför att de ekonomiska förutsättningarna för *elproduktion i vindkraftverk* skall undersökas.

Utskottet delar den principiella uppfattning som framförs i motionen, att det finns all anledning att undersöka förutsättningarna för att på

alternativa sätt framställa energi, däribland att utnyttja vindkraften. Enligt vad som framgår av statens vattenfallsverks remissyttrande över motionen planerar man att inom verket låta utreda frågan. Enligt utskottets uppfattning är det därför inte erforderligt att riksdagen begär en särskild utredning.

Behovet av en förstärkt satsning på och offentlig kontroll av energiproduktionen är uppenbar, sägs det i motionen 1973:1471. En annan struktur är enligt motionärerna nödvändig för att lösgöra energisektorn från ett ensidigt producenttänkande. Ett första led häri anses vara ett *överförande av hela energisektorn i offentlig ägo*.

Utskottet vill framhålla att det samhällseliga inflytandet på detta område redan är mycket stort. Statens vattenfallsverks andel av landets elproduktion utgör ca 45 procent. Kraftverk som ägs av kommuner eller av vattenfallsverket tillsammans med kommuner och enskilda kraftföretag svarar för en stor del av elproduktionen i övrigt. Samarbete mellan olika kraftproducenter har fått vidgad betydelse i samband med den ökade inriktningen på värmekraft. En ytterligare integration kan förväntas. I direktiven för elutredningen uppmanas den sakkunnige att bl. a. närmare undersöka förutsättningarna för en längre gående strukturrationalisering av elproduktionen samt ta ställning till hur långt strukturuomvandlingen bör drivas. I flertalet övriga pågående utredningar på energiområdet skall olika åtgärder för att tillgodose samhällseliga intressen på detta område undersökas. Genom den fysiska riksplaneringen fastläggs förutsättningarna för lokalisering av nytillkommande kraftverk, och möjligheterna till en bättre hushållning med elenergi undersöks av energiprognosutredningen. Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet motionen 1973:1471.

Frågan om atomkraftsutbyggnaden och säkerheten behandlas i motionen 1973:1467. Riksdagen måste ingående pröva det föreslagna *programmet för utbyggnad av kärnkraftsproduktionen i Sverige*, anför det. Innan vi vet att det är möjligt att eliminera de risker som är förbundna med kärnkraften, framför allt när det gäller hantering och deponering av det radioaktiva avfallet, kan vi enligt motionären inte ta på vårt ansvar att bygga ut kärnkraften i den utsträckning som nu planeras.

De säkerhetsmässiga konsekvenserna av en satsning på kärnenergin har inte varit föremål för någon mera ingående debatt i Sverige. Utomlands, främst i Förenta staterna, har debatten varit livlig. En rad framstående vetenskapsmän har starkt engagerat sig i frågan och klart tagit ställning mot en satsning på kärnkraft i den omfattning som planeras och pläderat för alternativa former för energiframställning. På längre sikt har fusionsenergin bedömts vara ett alternativ. Tillämpning av fusionsprincipen i samband med elproduktion är föremål för forskning i hela den tekniskt avancerade världen. Principen bygger på att i en reaktor tas till vara den energitutveckling som åstadkoms när deuterium — tungt väte som kan fås ur havsvatten — förenas med deuterium eller tritium till ett tyngre grundämne, helium. Forskningen befinner sig på ren grundforskningsnivå och någon tidpunkt för när principen praktiskt skall kunna

2 Riksdagen 1973. 17 saml. Nr 49

utnyttjas kan inte anges. Det har i debatten dock hävdats att en väsentligt ökad satsning på denna forskning skulle kunna leda till att fusionsprincipen på ett tidigare stadium skulle kunna ges en praktisk tillämpning.

Sannolikheten för allvarliga olyckor med atomkraftsreaktorer har bedömts vara extremt små, men vetenskapsmännen anser sig inte kunna uttala sig med full visshet i frågan. Debatten har dock inte primärt gällt denna fråga. De som kritiserar den planerade satsningen på kärnkraften har i första hand koncentrerat sig på frågorna om hantering och deponering av det radioaktiva avfallet samt frågan om riskerna för militärt utnyttjande av kärnkraftstekniken.

Vid den energigivande kärnklyvningsprocessen i en lättvattenreaktor förbrukas uran och nybildas plutonium. Processen ger samtidigt upphov till klyvningsprodukter. Vissa av dessa är radioaktiva och faller sönder under avgivande av joniserande strålning. Förbrukat bränsle tas ut från reaktorn och förvaras vid kraftstationen under några månader för att strålningen från de mest kortlivade radioaktiva klyvningsprodukterna skall minska till en nivå som underlättar den fortsatta hanteringen. Bränslet transporteras därefter till en upparbetningsanläggning och underkastas där en kemisk behandling för återvinning av kvarvarande mängder uran och plutonium, vilka kan användas för framställning av nytt reaktorbränsle. Vid upparbetningen avskiljs de radioaktiva klyvningsprodukter som utgör huvudbeståndsdelarna i det s. k. högaktiva avfallet. De flesta av klyvningsprodukterna är relativt kortlivade.

Några har emellertid en så lång livslängd att det tar tusentals år innan aktiviteten i det högaktiva avfallet minskat till ofarlig nivå. Anläggningar för upparbetning av kärnbränsle finns för närvarande i ett litet antal länder, i Västeuropa enbart i Storbritannien, Frankrike och Belgien. Det högaktiva avfallet förvaras i anslutning till anläggningarna på ett sätt som anses fullt betryggande i ett kortare tidsperspektiv. En omfattande forskning pågår för att utveckla tekniken för hantering av avfallsprodukterna. För närvarande synes emellertid inte ens några teoretiska lösningar finnas som skulle kunna leda till att det inte blir nödvändigt att fortsätta övervakningen av kärnbränsleavfallet under överskådlig framtid. Platser för permanent lagring av avfallet har sökts i geologiskt stabila formationer. Den lösning som undersökts mest noggrant och som enligt relativt samstämmig bedömning erbjuder de bästa möjligheterna är vissa saltbäddar i jordbävningspassiva områden, där bäddarna varit opåverkade under de senaste hundra miljoner åren eller mer. I debatten har ifrågasatts om vi har rätt att tvinga efterföljande generationer till att sköta den nödvändiga övervakningen. Det har också ifrågasatts om våra efterkommande över huvud taget kan åta sig ett övervakningsuppdrag, eftersom detta ställer krav på ett långvarigt fortbestånd av våra mänskliga institutioner.

En andra fråga som internationellt blivit föremål för en omfattande debatt är riskerna för militärt utnyttjande av kärnkraftstekniken. Enligt många kritiker är det förenat med betydande risker att sprida den civila användningen av atomkraften. Kunskaperna på detta område anses

nämligen med lätthet kunna omsättas i framställning av kärnvapen. Dessutom får sabotageriskerna inte underskattas.

Utskottet anser sig sakna tillräckligt underlag för ett bestämt ställningstagande i denna fråga. Den kritik som framförts mot satsningen på kärnenergin är dock så allvarlig, att den tills vägande motbevisning kunnat föreläggas eller tills tekniken vidareutvecklats inte får förbigås. Chefen för industridepartementet har nyligen tillsatt en utredning rörande högaktivt avfall från kärnkraftverk. Utredningen skall bl. a. göra en genomgång av de tekniska, ekonomiska och säkerhetsmässiga problemen i samband med såväl upparbetning av kärnbränsle som den efterföljande behandlingen och förvaringen av det högaktiva avfallet. Denna genomgång skall tjäna som en allmän bakgrund till de sakkunnigas analys av de olika frågor som är av betydelse för den svenska beredskapen på avfallsområdet. På internationell nivå förestår, erfar utskottet, en rad konferenser, symposier och utredningar om atomkraftsutbyggnaden och säkerheten. Denna debatt måste noggrant följas, och de fakta och forskningsrön som kommer fram måste få påverka omfattningen och inriktningen av den svenska kärnkraftssatsningen. Utskottet anser alltså att det långsiktiga utbyggnadsprogram för atomkraften som har framlagts av kraftindustrin och som redovisas i statsverkspropositionen inte bör fastläggas. Frågan om atomkraftens utbyggnad måste kontinuerligt omprövas mot bakgrund av bl. a. säkerhetsriskerna. Det är därför nödvändigt att långsiktsplanerna görs flexibla så att handlingsfriheten inte låses.

Inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare bör fattas förrän ett nytt, allsidigt beslutsunderlag, innefattande bl. a. information om forskningsresultat och utvecklingstendenser, har förelagts riksdagen. Utskottet är med detta förbehåll berett att tillstyrka de förslag angående energiförsörjningen m. m. som framläggs i statsverkspropositionen (se vidare s. 21 f.). Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet här anfört. Utskottet avstyrker yrkandet i motionen 1973:1467.

Vissa frågor angående *konstruktionen av taxeyesystemet för högs্পänd elkraft* behandlas i motionen 1973:1464. Statens vattenfallsverk har börjat tillämpa en ny taxekonstruktion medan Sydsvenska kraftaktiebolaget beslutat att t. o. m. 1975 tillämpa hittills gällande taxeyesystem. Detta har, säger motionärerna, lett till att landet kommit att uppdelas i två områden inom vilka olika taxekonstruktioner tillämpas. Detta anses från många synpunkter vara olyckligt. En utredning bör därför tillsättas, hävdas det, för att framlägga förslag om en för hela landet enhetlig taxekonstruktion.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är önskvärt att i huvudsak samma taxekonstruktion tillämpas i hela landet. Utskottet anser det dock inte vara erforderligt med en utredning av det slag som motionärerna förordar. Alla kraftproducenter är eniga om att självkostnadsprincipen bör tillämpas som grund för taxornas utformning. Att nu vissa skillnader föreligger är i första hand hänförligt till skillnader i det

befintliga systemet för kraftproduktion. Andelarna vattenkraft, oljekraft och kärnkraft med sina skilda kostnadskaraktistika påverkar kostnadsstrukturen och därmed kraftproducenternas debiteringsprinciper. Den förändring av företagsstrukturen och kraftproduktionssystemen som är att emotse under de närmaste åren kommer att skapa förutsättningar för att tillämpa enhetliga högspänningstaxor i den utsträckning som kan anses önskvärt och lämpligt. Syftet med motionen torde sålunda bli tillgodosett inom en inte alltför avlägsen framtid av den anledningen att de kostnadsmässiga förutsättningarna för en enhetlig taxekonstruktion då är för handen. Utskottet avstyrker därför motionen 1973:1464.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1973:814 om en resurspolitisk utredning,
2. att riksdagen avslår motionen 1973:817 såvitt den avser nordiskt samarbete i vad gäller exploateringen av gas- och oljefyndigheter i Nordsjön (punkten 2),
3. att riksdagen avslår motionen 1973:817 såvitt den avser inrättande av ett energiinstitut (punkten 1),
4. att riksdagen avslår motionen 1973:1468 såvitt den avser vissa tilläggsdirektiv till energiprognosutredningen (punkten 1),
5. att riksdagen avslår motionen 1973:1468 såvitt den avser utredning angående alternativa metoder att utvinna energi (punkten 2),
6. att riksdagen avslår motionen 1973:835 angående visst uppdrag åt energiprognosutredningen,
7. att riksdagen avslår motionen 1973:836 om förbud mot kollektivdebitering av kostnader för förbrukning av elektricitet m. m. i hushåll,
8. att riksdagen avslår motionen 1973:830 om utredning rörande ett utvecklingsprogram för elkraftproduktionen i Indalsälven,
9. att riksdagen avslår motionen 1973:350 om utredning rörande elproduktion i vindkraftverk,
10. att riksdagen avslår motionen 1973:1471 om överförande av hela energisektorn i offentlig ägo,
11. att riksdagen
 - a) som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående programmet för utbyggnad av kärnkraftsproduktionen i Sverige,
 - b) avslår motionen 1973:1467,
12. att riksdagen avslår motionen 1973:1464 om utredning rörande en enhetlig taxekonstruktion för högspänd elektrisk kraft.

2. Propositionen 1973:1 bilaga 15 (industridepartementet)

ENERGIFÖRSÖRJNING

2.1. **Statens elektriska inspektion.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten D 1, s. 52 f.) och hemställer

att riksdagen till *Statens elektriska inspektion* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 3 076 000 kr.

2.2. **Kostnader för vissa nämnder.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten D 2, s. 54) och hemställer

att riksdagen till *Kostnader för vissa nämnder* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 43 000 kr.

2.3. **Främjande av landsbygdens elektrifiering.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten D 3, s. 54 f.) och hemställer

att riksdagen

1. medger att under budgetåret 1973/74 bidrag för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden beviljas intill ett belopp av sammanlagt 8 000 000 kr.,
2. medger att under budgetåret 1973/74 statlig garanti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder som berör landsbygdens elnät beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kr.,
3. till *Främjande av landsbygdens elektrifiering* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

2.4. **Delegationen för atomenergifrågor.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten D 4, s. 55 f.) och hemställer

att riksdagen till *Delegationen för atomenergifrågor* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 2 202 000 kr.

TEKNISK UTVECKLING M. M.

2.5. **Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten E 14, s. 84–91) och hemställer

att riksdagen till *Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 49 800 000 kr.

2.6. **Internationellt atomenergisamarbete.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten E 15, s. 91–93) och hemställer

att riksdagen till *Internationellt atomenergisamarbete* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 5 200 000 kr.

2.7. **Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkten E 16, s. 93 f.) och hemställer

att riksdagen till *Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

STATENS VATTENFALLSVERK

2.8. **Kraftstationer m. m.** Med hänvisning till vad utskottet anfört på s. 19 tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag (punkten I. F:1, s. 115--144) och hemställer

att riksdagen

1. medger att statens vattenfallsverk får disponera en från 200 000 000 kr. till 250 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
2. till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett investeringsanslag av 1 318 000 000 kr.

3. Propositionen 1973:112 angående vissa åtgärder på olje- och naturgasområdet jämte motion

Propositionen: hemställan

I propositionen 1973:112 (industridepartementet) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen,

b) medge vattenfallsverket att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan vattenfallsverket och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands enligt de riktlinjer chefen för industridepartementet angett,

3. medge att medel får tas i anspråk från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för teckning av aktier i de under 1 och 2 avsedda aktiebolagen i enlighet med åtagandena i resp. avtal.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det avtal om utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen som Kungl. Maj:t föreslås få bemyndigande att godkänna är ett konsortialavtal som har träffats mellan statens vattenfallsverk och vissa enskilda och kommunala företag, vilka anges på s. 4 i propositionen. Samarbetet avses ske inom ramen för ett särskilt aktiebolag, vars aktiekapital vid bolagets bildande enligt avtalet skall uppgå till 25 000 kr.

Verksamheten avses i första hand gälla förprojektering av en rörledning för naturgas från Finland till Sverige.

Beträffande det avtal om bildande av ett aktiebolag för pröspektering efter olja och naturgas utomlands som Kungl. Maj:t också föreslås få bemyndigande att godkänna har en preliminär överenskommelse träffats mellan intressenterna, vilka anges på s. 6 i propositionen. Vattenfallsverket och LKAB förutsätts teckna vardera 25 % av bolagets aktiekapital, vilket vid bolagsbildningen skall utgöra 1 milj. kr. Verksamheten avses bli inriktad på prospektering i första hand i Nordsjön och angränsande havsområden. Intressenterna förutsätts bidra till kostnaderna för verksamheten intill ett belopp av 100 milj. kr. under cirka fem år.

Motionen: yrkande

I motionen 1973:1947 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs

att riksdagen avslår förslaget om konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk och vissa enskilda och kommunala intressenter och i stället beslutar att allt utredningsarbete liksom kommande import och distribution av gas skall ske i statlig regi,

att riksdagen avslår förslaget att godkänna avtal mellan vattenfallsverket och vissa privata företag om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands och i stället fattar beslut om att sådan prospektering skall ske inom ramen för ett helstatligt bolag.

Motionen: motivering

Förslagen att inleda projekteringsarbete för en gasledning över Ålands hav och att bilda ett bolag för prospektering av olja och naturgas utomlands bedöms positivt i motionen. Motionärerna säger sig dock inte kunna acceptera den uppläggning av verksamheten som föreslås. Storfinsansen bör inte ges tillfälle att medverka, sägs det. Samhället bör därför överta hela energisektorn, så att långsiktiga hushållningsaspekter kan bli vägledande och inte profitjakten. Motionärerna är också tveksamma till LKAB:s engagemang när det gäller investeringar för att söka olja och naturgas utomlands. LKAB har under årens lopp hämtat enorma vinster från sina gruvor i Norrbotten men visat ett mycket ringa intresse för att förädla en större del av den malm som bryts och därigenom bidra till sysselsättning, uttalas det i motionen. LKAB bör därför i fortsättningen satsa sina vinstmiljoner inte på gas- och oljeletning utanför Sveriges gränser utan på uppbyggnaden av nya förädlingsindustrier i Norrbotten.

Utskottet

Utskottet tillstyrker bildandet av ett aktiebolag för utredningssamarbete rörande import av naturgas samt bildandet av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands. Utskottet har ingenting att erinra emot att i de föreslagna bolagen skall ingå kommunala och enskilda intressenter. Utskottet avstyrker således motionen 1973:1947, vari yrkas att bolagen skall vara helstatliga.

Utskottet är dock inte berett föreslå riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet mellan statens vattenfallsverk och vissa företag om bildande av aktiebolaget för utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen därest inte aktiekapitalet vid bolagets bildande sätts till minst 50 000 kr. Kungl. Maj:t har i propositionen 1973:93 med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m. m., avgiven före den nu aktuella propositionen, föreslagit att aktiekapitalets minsta belopp höjs från nuvarande 5 000 kr. till 50 000 kr. Föredragande statsrådet har i propositionen 1973:93 anfört att en lägre kapitalinsats än 50 000 kr. inte bör komma i fråga om ett företag skall drivas i aktiebolagsform. Utskottet utgår från att detta uttalande gäller också företag i vilka samhället är aktieägare.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. i anledning av propositionen 1973:112 punkten 1 och med avslag på motionen 1973:1947 i ifrågavarande del bemyndigar Kungl. Maj:t att
 - a) godkänna avtal svarande mot nu träffat avtal mellan statens vattenfallsverk och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för utredningssamarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen, dock med den ändringen att aktiekapitalet skall utgöra minst 50 000 kr.,
 - b) medge vattenfallsverket att träffa överenskommelse om smärre ändringar i det av Kungl. Maj:t godkända avtalet,
2. med bifall till propositionen 1973:112 punkten 2 och med avslag på motionen 1973:1947 i ifrågavarande del bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan statens vattenfallsverk och vissa företag om bildande av ett aktiebolag för prospektering efter olja och naturgas utomlands enligt de riktlinjer som chefen för industridepartementet angett,
3. med bifall till propositionen 1973:112 punkten 3 och med avslag på motionen 1973:1947 i ifrågavarande del medger att medel får tas i anspråk från investeringsanslaget *Kraftstationer m. m.* för teckning av aktier i de under 1 och 2 avsedda aktiebolagen i enlighet med åtagandena i respektive avtal.

Stockholm den 9 maj 1973

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Bengtsson i Landskrona (s), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Andersson i Storfors (s), Rask (s), Wirtén (fp), Blomkvist (s), Sjönell (c), Wååg (s), Hovhammar (m), Svensson i Malmö (vpk) och fru Hambræus (c).

Reservationer

1. beträffande *resurspolitisk utredning* (utskottets hemställan under 1.1) av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Wirtén (fp), Sjönell (c), Svensson i Malmö (vpk) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det stycke på s. 14 i utskottets yttrande som börjar med "En motion med" och slutar med "motionsyrkandet om utredning" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförts i motionen att en utredning bör tillsättas för att utarbeta en hushållningsplan för naturresurser. I tidigare sammanhang har hänvisats till att vissa områden är föremål för särskild utredningsverksamhet. Detta kan knappast utgöra något argument mot en övergripande utredning. Ett samlat resurspolitiskt program kan inte åstadkommas genom punktinsatser. Vad som krävs är en samlad överblick över problemen som kan tjäna som en rekommendation rörande den framtida resursanvändningen. Självfallet bör de specialstudier som görs inom olika områden användas som grundmaterial. Människans exploatering av natur- och energiresurserna har medfört att den ekologiska balansen rubbats. Detta kan enligt utskottets uppfattning få förödande konsekvenser, och det är därför nödvändigt att såsom motionärerna föreslagit utveckla produktionsprocesser som är mera anpassade till naturens kretslopp och som bygger på återanvändning av material i stället för den nuvarande principen råvaruförbrukning—avfallsproduktion. Ett genomarbetat beslutsunderlag för de betydelsefulla politiska ställningstaganden som blir ofrånkomliga på dessa områden inom en nära framtid saknas för närvarande. En hushållningsplan för naturresurser i enlighet med vad som anförts i motionen bör därför tillsättas. Utskottet tillstyrker motionens yrkande att en arbetsgrupp med uppgift att förbereda arbetet i en parlamentariskt sammansatt utredning av detta slag skall tillsättas.

dels att utskottet under 1.1 bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1973:814 hos Kungl. Maj:t hemställer om tillsättande av en resurspolitisk utredning i enlighet med vad utskottet anför,

2. beträffande *inrättande av ett energiinstitut* (utskottets hemställan under 1.3) av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Wirtén (fp), Sjönell (c), Hovhammar (m) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det stycke på s. 15 i utskottets yttrande som börjar med "Motionärernas förslag att" och slutar med "överta dess arbetsuppgifter" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Tillsättandet av energiprognosutredningen är enligt utskottets uppfattning att hälsa med tillfredsställelse. Det är i hög grad angeläget att ett

fylligt och tillförlitligt underlag för långsiktiga beslut på det energipolitiska området kan tas fram. En sådan verksamhet måste dock ges en permanent form och kan inte utföras enbart inom ramen för en utredning. Vad som erfordras är bl. a. prognoser, utredningar och framtidsstudier men därutöver även en fortlöpande vetenskapligt inriktad forsknings- och utvecklingsverksamhet inom energiområdet. Dessa uppgifter skulle lämpligen kunna utföras av ett särskilt energiinstitut. Verksamheten måste få en markerat självständig ställning i förhållande till myndigheter, företag och organisationer. Ett industriverk med uppgifter också på det energipolitiska området kan därför inte utgöra något alternativ till ett sådant institut. Fastmer skulle industriverket för att kunna lösa sina uppgifter ha behov av de utredningar och det forsknings- och utvecklingsunderlag som energiinstitutet skulle kunna presterat. Utskottet föreslår därför att riksdagen begär ett förslag från Kungl. Maj:ts sida om inrättandet av ett energiinstitut enligt de riktlinjer som anges i motionen 1973:817.

dels att utskottet under 1.3 bort hemställa

3. att riksdagen i anledning av motionen 1973:817 punkten 1 hos Kungl. Maj:t hemställer att förslag om inrättande av ett fristående energiinstitut snarast föreläggas riksdagen,

3. beträffande *visst uppdrag åt energiprognosutredningen* (utskottets hemställan under 1.6) av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 15 med "Energi- och prognosutredningen kommer enligt" och slutar på s. 16 med "avstyrker därför motionen 1973:835" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utan omfattande utredning torde det stå klart att vissa åtgärder verksamt skulle kunna bidra till att begränsa ökningen av energikonsumtionen i samhället. Utskottet vill liksom motionärerna aktualisera frågorna om energibeskattnings utformning och om bostädernas konstruktion och främst då deras isolering. Uppenbarligen skulle betydande besparingar snabbt kunna uppnås genom en utformning av beskattningen som påverkar allmänhetens känsla för resursernas knapphet. Nya normer för isoleringen av bostäder skulle likaledes snabbt kunna ge resultat. Det vore enligt utskottets uppfattning värdefullt om energiprognosutredningen redan i början av sitt arbete finge närmare överväga dessa frågor. Utskottet tillstyrker därför motionärernas förslag om att dessa frågor skall behandlas med förtur inom energiprognosutredningen.

dels att utskottet under 1.6 bort hemställa

6. att riksdagen med bifall till motionen 1973:835 hos Kungl. Maj:t hemställer att energiprognosutredningen får i uppdrag

att med förtur behandla frågor om energibeskattnings utformning m. m. i enlighet med vad utskottet anfört,

4. beträffande *kollektivdebitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning i hushåll* (utskottets hemställan under 1.7) av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Wirtén (fp), Sjönell (c), Hovhammar (m) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det stycke på s. 16 i utskottets yttrande som börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "utredning kan överblickas" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att åtgärder bör vidtas för att motverka kollektivdebitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning. Erfarenheterna tyder på att förbrukningen ökar avsevärt vid kollektivdebitering. En mera utbredd tillämpning av kollektivdebitering skulle sålunda ge upphov till ett energislöseri som i den rådande situationen på energiområdet inte är försvarbart. För hushållen torde undvikande av kollektivdebitering alltså även leda till lägre utgifter. De fördelningspolitiska effekterna av åtgärder mot kollektivdebitering kan förutsättas vara obetydliga, åtminstone såvitt avser elström. Skulle olägenheterna bli avsevärda, borde de dock kunna begränsas genom kompensation till berörda konsumenter på annat sätt. Utskottet föreslår att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna som sin mening vad utskottet här anfört.

dels att utskottet under 1.7 bort hemställa

7. att riksdagen i anledning av motionen 1973:836 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående åtgärder mot kollektivdebitering av kostnader för el-, gas- och vattenförbrukning i hushåll,

5. beträffande *utvecklingsprogram för elkraftsproduktionen i Indalsälven* (utskottets hemställan under 1.8) av herrar Börjesson i Glömminge (c), Sjönell (c) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det avsnitt på s. 16 i utskottets yttrande som börjar med "En särskild utredning" och slutar med "utskottet inte tillstyrka" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Som motionärerna framhåller har statens vattenfallsverk vid en inventering av förutsättningarna för att upprusta och utöka kraftstationerna i älvens nedre del kommit fram till att betydande effektvinster går att åstadkomma. Mot bakgrund härav och av att en utbyggnad skulle vara synnerligen värdefull även från sysselsättningssynpunkt bör enligt utskottets uppfattning en utredning tillsättas med uppgift att skyndsamt upprätta ett utvecklingsprogram för elkraftsproduktionen i Indalsälven. Utskottet tillstyrker alltså motionen 1973:830.

dels att utskottet under 1.8 bort hemställa

8. att riksdagen med bifall till motionen 1973:830 hos Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning rörande ett utvecklingsprogram för elkraftsproduktionen i Indalsälven i enlighet med vad utskottet anfört,

6. beträffande *utredning rörande elproduktion i vindkraftverk* (utskottets hemställan under 1.9) av herrar Andersson i Örebro (fp), Wirtén (fp), Svensson i Malmö (vpk) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 16 med "Utskottet delar den" och slutar på s. 17 med "en särskild utredning" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet delar den principiella uppfattning som framförs i motionen. Det finns anledning att närmare undersöka förutsättningarna för produktion av elenergi på alternativa sätt, bl. a. med hjälp av vindkraft. Statens vattenfallsverk har i sitt remissyttrande över motionen meddelat att man avser att göra en undersökning av frågan, men det kan på goda grunder antas att denna undersökning blir begränsad. Styrelsen för teknisk utveckling har i sitt yttrande ansett det vara motiverat att en förutsättningslös utredning angående vindkraftverk för elproduktion i större skala kommer till stånd. Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker motionsyrkandet.

dels att utskottet under 1.9 bort hemställa

9. att riksdagen med bifall till motionen 1973:350 hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning av de ekonomiska förutsättningarna för elproduktion i vindkraftverk,

7. beträffande *överförande av hela energisektorn i offentlig ägo* (utskottets hemställan under 1.10) av herr Svensson i Malmö (vpk), som anser

dels att det stycke på s. 17 i utskottets yttrande som börjar med "Utskottet vill framhålla" och slutar med "motionen 1973:1471" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet är medvetet om att samhällets inflytande över energiproduktionen är betydande i den meningen att staten och kommuner ensamma eller tillsammans med enskilda ägare svarar för en mycket stor del av elproduktionen. Energiproduktionen är emellertid en maktpolitiskt viktig sektor. Den som kontrollerar energikällorna, kontrollerar en avgörande maktpolitisk grundfaktor. Det framstår därför som högst betänkligt att storfinansen tillåts ha ett betydande inflytande inom denna verksamhet. De stora kraftproducenterna, de privata, blandade, kommunala, liksom vattenfallsverket har hittills i alltför stor utsträckning fått låta sina expansions- och affärsintressen dominera kraftsektorn. Detta torde vara en av förklaringarna till den ökade efterfrågan på energi under senare år. För att möjliggöra att långsiktiga hushållningsaspekter får bli

vägledande erfordras en övergripande styrning av hela energisektorn. Detta kan inte åstadkommas med den nuvarande ägarstrukturen. Hela energisektorn bör därför överföras i offentlig ägo. Utskottet tillstyrker alltså motionen 1973:1471.

dels att utskottet under 1.10 bort hemställa

10. att riksdagen i anledning av motionen 1973:1471 hos Kungl.

Maj:t hemställer om förslag till åtgärder för överförande av hela energienheten i offentlig ägo,

8. beträffande *programmet för utbyggnad av kärnkraftsproduktionen i Sverige* (utskottets hemställan under 1.11) av herrar Börjesson i Glömminge (c), Svensson i Malmö (vpk) och fru Hambræus (c), som anser

dels att det stycke på s. 19 i utskottets yttrande som börjar med "Inga beslut att" och slutar med "motionen 1973:1467" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet anser att i fråga om utbyggnad av kärnkraftsproduktionen i Sverige ett uppskov (moratorium) under i första hand ett år skall beslutas. Detta innebär att inget nytt kärnkraftverk får tas i drift och att inget nytt kärnkraftsbygge får igångsättas förrän moratoriet upphört. Under denna tid finns möjlighet att ingående analysera och ta ställning till det nya beslutsunderlag som undan för undan bör tillföras riksdagen och som bör innefatta bl. a. information om forskningsresultat och utvecklingstendenser.

dels att utskottet under 1.11 bort hemställa

11. att riksdagen i anledning av motionen 1973:1467 antager följande

Förslag till

Lag om viss inskränkning i rätten att meddela tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306)

Härigenom förordnas, att sådant tillstånd att uppföra eller driva atomreaktor eller anläggning som avses i 2 § atomenergilagen (1956:306) icke får lämnas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till utgången av juni 1974.

9. beträffande *anslag till Kraftstationer m. m.* (utskottets hemställan under 2.8) av herrar Börjesson i Glömminge (c), Svensson i Malmö (vpk) och fru Hambræus (c), som anser att utskottets yttrande och hemställan under denna punkt bort ha följande lydelse:

Av vad utskottet anfört om ett moratorium för kärnkraftsutbyggnaden följer att medel inte nu bör anvisas för att täcka utgifter under budgetåret 1973/74 för det planerade fjärde aggregatet vid Ringhals kraftstation. Med denna inskränkning tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag (punkten I. F:1, s. 115–144) och hemställer

att riksdagen

1. medger att statens vattenfallsverk får disponera en från 200 000 000 kr. till 250 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
2. till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett investeringsanslag av 1 281 000 000 kr.

10. beträffande *propositionen 1973:112* av herr Svensson i Malmö (vpk), som anser att utskottets yttrande och hemställan på s. 23 f. bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionen. Samhället bör självfallet ha hela ansvaret, kontrollen och äganderätten över så viktiga delar av energiförsörjningen som det här är fråga om. Endast på detta sätt kan långsiktiga hushållningsaspekter i stället för profitintressena bli vägledande för den framtida energiförsörjningen. Utskottet delar också motionärernas uppfattning att LKAB inte bör engagera sig i gas- och oljeletning utomlands. LKAB:s vinster bör i stället användas för att bygga upp nya förädlingsindustrier i Norrbotten.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med avslag på propositionen 1973:112 punkterna 1 och 3, den sistnämnda i ifrågavarande del, och med bifall till motionen 1973:1947 i ifrågavarande del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att allt utredningsarbete rörande import av naturgas från Sovjetunionen liksom framtida import och distribution av sådan gas bör ske i statlig regi,
2. med avslag på propositionen 1973:112 punkterna 2 och 3, den sistnämnda i ifrågavarande del, och med bifall till motionen 1973:1947 i ifrågavarande del som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att den i propositionen avsedda prospekteringen efter olja och naturgas utomlands bör ske inom ramen för ett helstatligt aktiebolag.